

Asia: VN/15985/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen edistämisvelvollisuus)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ammattiliitto Pron lausunto hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen edistämisvelvollisuus)

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoja yhdenvertaisuuslain muutoksista koskien varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitetta. Ammattiliitto Pro kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen luonnokseen.

Ammattiliitto Pron kommentit yhdenvertaisuuslain muutoksista:

Ammattiliitto Pro esittää vakavan huolensa hallituksen suunnittelemista yhdenvertaisuuslain muutoksista, joilla luovuttaisiin varhaiskasvatuksen osalta velvollisuudesta laatia toimipaikkakohtainen yhdenvertaisuussuunnitelma.

Hallituksen esityksessä todetaan, että yhdenvertaisuusvaltuutetun vuonna 2020 julkaiseman selvityksen mukaan rasismia esiintyy ja sitä joudutaan kohtaamaan kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta lähtien. Suomalaisen pro gradu -tutkimuksen mukaan S2-opettajista jopa 84 % on havainnut arjen rasismia päiväkodissa.

Arjen rasismi ja syrjintä ilmenee monin eri tavoin, kuten esimerkiksi välttelynä, nimittelynä, loukkaavina eleinä sekä pahan puhumisena työyhteisön kesken. Maahanmuuttajataustaisia perheitä ja työntekijöitä myös ulossuljetaan yhteisön ulkopuolelle. Tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa

ei myöskään aina tunnisteta rasismia, vaan se vaatii oman työkalunsa tekemään arjen syrjivät käytännöt näkyviksi.

Yhdenvertaisuussuunnittelu työkaluna ja jatkuvana kehittämisprosessina varhaiskasvatuksen arjessa

Ammattiliitto Pro katsoo, että arjen syrjivien käytäntöjen tunnistaminen ei riitä niiden poistamiseksi, vaan tarvitaan suunnitelmallisia toimenpiteitä. Yhdenvertaisuuden edistämisen tulisi olla pitkäjänteistä, jatkuvaa ja tavoitteellista. Systemaattisen suunnittelutyön avulla voidaan tunnistaa syrjiviä asenteita ja rakenteita ja edetä niiden korjaamiseen askel askeleelta. On tärkeää, että kaikenlaiseen rasismiin ja syrjintään puututaan mahdollisimman varhain.

Toimipaikkatason toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnittelu avaa ovia edistää yhdenvertaisuuden toteutumista sekä lasten hyvinvointia ja turvallista kasvua monella tasolla:

- toimipaikkatason toiminnallinen yhdenvertaisuuden toimenpidesuunnitelma konkretisoi yhdenvertaisuutta ja sen eteen tehtävää työtä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, lapsille ja heidän vanhemmilleen. Avaamalla tilaa kokemusten jakamiselle niistä keskusteleminen myös helpottuu.
- yhdenvertaisuussuunnittelu edistää henkilökunnan mahdollisuuksia ottaa kaikkien lasten tilanteet huomioon ja auttaa huomaamaan syrjiviä asenteita ja rakenteita helpommin. Tällä on merkitystä erityisesti syrjinnän vaarassa oleville lapsille.
- yhdenvertaisuussuunnittelu auttaa kiinnittämään huomiota lapsille annettavan varhaiskasvatuksen sisältöön ja ohjaa kohtaamaan niin henkilökuntaa, lapsia kuin heidän perheitään yhdenvertaisella tavalla.
- lasten osallistaminen suunnitteluun tukee lasten kykyä kohdata ja kunnioittaa erilaisuutta ja monimuotoisuutta ja parhaimmillaan ehkäisee tulevaisuuden kiusaamista esimerkiksi kouluissa.
- yhdenvertaisuussuunnittelu lisää lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan sekä eri taustoista tulevien lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamiseen.
- vanhempien osallistaminen yhdenvertaisuussuunnitteluun viestii varhaiskasvatuksen pyrkivän kaikkien lasten hyvinvoinnin edistämiseen ja madaltaa lasten huoltajien kynnystä keskustella henkilökunnan kanssa lapsiin liittyvistä huolista ja haasteista.

- toimipaikkatason yhdenvertaisuussuunnittelu mahdollistaa ottamaan huomioon toimipaikan käytännöt, koska yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toimeenpano tapahtuu viime kädessä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Keskustelu henkilökunnan, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa auttaa muovaamaan toimenpiteistä sellaisia, että ne ovat vaikuttavia ja tehokkaita toimipaikan arjessa.
- jatkuva suunnittelutyön prosessi mahdollistaa toimenpiteiden toteutuksen ja vaikuttavuuden seurannan, mikä lisää toimenpiteiden vaikuttavuutta.
- yhdenvertaisuuden edistäminen parantaa merkittävästi varhaiskasvatuksen laatua, mikä edistää lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä parantaa toimipaikan ihmissuhteita.

Esitetyn yhdenvertaisuuslain muuttamisen vaikutukset

Kun yhdenvertaisuuden edistämistyön painopiste varhaiskasvatuksessa siirtyisi toimipaikoista palvelun järjestäjä- ja tuottajatasolle, on hyvin todennäköistä, että ylätason suunnitelman jalkauttamisen arjen varhaiskasvatukseen jäisi puutteelliseksi. Toimipaikkakohtaisesti käytäisiin vähemmän konkreettista keskustelua yhdenvertaisuuden tilanteesta ja tarvittavista toimenpiteistä ja henkilöstöä koulutettaisiin aiheesta vähemmän. Varhaiskasvatuksen haasteena on pätevän henkilöstön saatavuus, jolloin toiminnoissa käytetään myös paljon epäpätevää henkilöstöä ja sijaisia. Toimipaikkakohtaisen suunnitelman puuttuessa on todennäköisempää, ettei tilapäistä henkilökuntaa kouluteta toteuttamaan ylätason suunnitelmaa. Tällä on kielteisiä vaikutuksia yhdenvertaisuuden edistämiseen varhaiskasvatuksen toimipaikoissa.

Hallituksen esityksen mukaan laista poistuisi velvoite kuulla lapsia ja näiden huoltajia edistämistoimenpiteistä, sekä velvoite laatia suunnitelma yhteistyössä henkilöstön kanssa. Jättämällä varhaiskasvatukseen osallistuvat tahot yhdenvertaisuussuunnittelun ulkopuolelle, heitetään hukkaan osallistamisen sitouttava vaikutus tavoitteelliseen yhdenvertaisuuden edistämiseen. Viemällä lapsilta mahdollisuus osallistua suunnitteluun, menetetään tilaisuus oppia suunnittelun myötä yhdenvertaisuuteen liittyvistä seikoista, kuten ihmisten erilaisuuden huomioimista ja arvostamista.

Marinin hallituksessa päätetyt lainsäädäntömuutokset yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisesta varhaiskasvatuksessa toimipaikkakohtaisesti astuivat voimaan 1.6.2023, jolloin kahden vuoden siirtymäaika on edelleen puheena olevaa lausuntoa käsiteltäessä kesken. Näin ollen yhdenvertaisuussuunnittelun vaikutuksia varhaiskasvatuksessa ei ole päästy mittaamaan, eikä sen kuormittavuudesta tai hyödyistä ole saatavilla tutkittua tietoa. Ei ole järkevää, että lainsäädäntöä

ollaan muuttamassa nopealla aikataululla ennen kuin voimassa olevan lain vaikutuksia pystytään arvioimaan.

Käsillä oleva esitys muuttaisi asiaintilaa perusteilla, jotka eivät perustu myöskään tutkittuun tietoon, kun samanaikaisesti esitetään kuitenkin, että tasa-arvosuunnitelman laatiminen myös toimipaikkakohtaisesti, jätettäisiin lakiin. Samalla, kun velvoite yhdenvertaisuuden edistämisestä toimipaikkakohtaisella suunnittelulla varhaiskasvatuksessa poistettaisiin, on vaarana, että luodaan kulttuuri, jolla yhdenvertaisuusvaltuutetun työmäärä itse asiassa lisääntyisi, eikä vähenisi muutoin kuin hallinnollisen valvontavelvollisuuden osalta.

Kuntien ja yksityisten toimijoiden hallinnollisen työn säästäminen ei Pron kannan mukaan ole peruste, joka ylittäisi lapsen oikeudet ja edut, varsinkaan kun toimipaikkakohtaisen toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnittelun poistamisesta kertyvä säästö jäisi koko maan tasolla joiksikin kymmeniksi tuhansiksi euroiksi. Pro katsoo, että kunnallisen byrokratian vähentämisen liittyvät säästöt tulee tehdä muutoin kuin lasten oikeuksia polkemalla.

Lopuksi

Perusta yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden ymmärtämäläiselle ja erilaisten ihmisten kunnioittamiselle luodaan jo varhaisessa lapsuudessa, jolloin varhaiskasvatuksen rooli sen edistämässä on erittäin tärkeä. Pron näkemyksen mukaan, on lapsen edun mukaista, että myös yhdenvertaisuussuunnitelmat laadittaisiin jatkossakin toimipaikkakohtaisesti, koko varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, lapsia ja huoltajia osallistaen, kuitenkin niin, että suunnitelma olisi prosessiekonomian kannalta järkevää laatia yhdessä tasa-arvosuunnitelman kanssa ja voisi tarvittaessa muodostaa yhden yhtenäisen dokumentin. Laadinnan helpottamiseksi voitaisiin kuntatasolla laatia yhteinen malli, joka olisi muokattavissa kunkin toimipaikan tarpeisiin ja jonka mukaan suunnitelmassa edistettäisiin sekä tasa-arvolain että yhdenvertaisuuslain toteuttamista varhaiskasvatuksessa.

Helsingissä 31.7.2024

Ammattiliitto Pro

Minea Pyykönen, edunvalvontajohtaja

Kautto Emilia
Ammattiliitto Pro